

BIRGITTA LOFTÄNG
Arkivans väg 123
SE-435 42 MÖLNLYCKE
Tel. 031-86 28 01

Vardagsliv under andra världskriget
Minnen från beredskapstiden i Sverige 1939–1945

Bidrag till ”Vardagsliv under andra världskriget”

NIONDE APRIL

Birgitta Loftäng

Den nionde april 1940 står mycket klart för mitt minne. Jag gick i fjärde klass i Landalaskolan i Göteborg. På den tiden fick vi inte äta i det som nu kallas "Bamba". Min mamma var hemmafru och därför gick jag hem på frukostrasten. Vi bodde på Viktor Rydbergsgatan. När man kom hem stod maten på bordet och det var bara att sätta sig och äta i lugn och ro tillsammans med min tre år yngre bror, som gick i första klass.

Den här dagen var inget sig likt. Mamma stod och packade. Vi undrade naturligtvis varför. Mamma berättade att tyskarna hade gått in i Danmark och Norge. Vid den här åldern var man inte så politiskt intresserad eller medveten om vad som hände utanför landets gränser. Vi hade ju bara tidningar och radio med en kanal, som informationskällor. Under vintern bodde Mormor hos oss, för hon klarade sig inte på egen hand. Hon bodde annars i en liten by, Friel, som ligger mellan Lidköping och Grästorp. Hos henne tillbringade vi somrarna.

Pappa som var lärare på Kvibergsskolan hade ringt flera gånger till Mamma om hur man skulle göra. Skulle vi stanna i Göteborg, så nära händelsernas centrum eller skulle vi "flytta" upp till landet d.v.s. Friel? Pappa förstod att han ganska snart skulle bli inkallad. Då ville han ha oss i någorlunda säkerhet. Beslutet blev att Mamma ringde till landet och bad att vår "chaufför" Oskar Fernow skulle komma och hämta oss. Det blev bestämt så. Mamma fortsatte att packa och Gunnar och jag gick till skolan.

På vägen tillbaka berättade jag för min kamrat Inga vad som hänt. Jag talade om för fröken Beda Holmberg att jag skulle fara till landet för att det var krig. Hon hyssjade på mig, kamraterna fick inget veta. Jag skrämde ju upp dem. Det var sista gången jag var på Landalaskolan. Några av mina kamrater har jag träffat senare i olika sammanhang.

Fernow kom strax efter det jag kommit hem från skolan och vi lastade in i bilen. Det mörknade under resan och det var nog litet spännande med allt ståhejet som varit. Det hade snöat en hel del och utanför "Prästegårn" (komministerbostället) låg en stor snödriva, så bilen låg litet på sidan när vi körde förbi. En framlykta hade gått sönder och slocknat. Vi hade ca 200 meter kvar. Mormor hade en arrendator, som bodde i halva huset. Vi hade inga moderniteter inomhus. Arrendatorns fru var på väg till dasset, när hon fick se en enögd bil komma på vägen. Inte anade hon att det var vi som kom. Ingen väntade oss.

Det blev ett ståhej att få i ordning sängplatser till oss. Arrendatorn hyrde bara ett mycket stort kök och ett stort rum. De var fyra personer. I Mormors del av huset kunde vi ju inte bo den natten, för där var det inte uppvärmt. Mamma gick ner till faster Anna, som bodde lite längre ner mot sjön (Vänern). Där fick hon övernatta.

En sådan uppståndelse det blev nästa dag, då min bror och jag kom till skolan i byn. Man hade nog inte förstått hur allvarlig situationen var. Nu var vi evakuerade. Det blev en litet annorlunda skolsituation. Här hade de B-skoleform d.v.s. Småskolan klass 1 och 2 läste tillsammans i ett klassrum. Båda klasserna var lediga en dag i veckan var. Klasserna 3 - 6, Storskolan, undervisades tillsammans. Klasserna 3 och 4 läste samma kurs och klasserna 5 och 6 gjorde på samma sätt. Här hade man också en ledig dag i veckan. Vi gick i skolan på lördagarna. I klass fyra där jag hörde hemma gick bara en pojke. Vi hade s.k. slädbänkar för två elever. Först tyckte Lennart att det var genant att sitta intill en flicka, men så kom han underfund med att jag kunde hjälpa honom med räkningen.

Vi hade ingen gymnastiksal, så vid dessa tillfällen flyttades bänkarna ihop. Vi hade inga gymnastikkläder. Från den här tiden kommer jag särskilt ihåg psalmtraggländet. Till en dag hade vi alla verserna på "Vaka själ och bed och till strid dig red, räds att Frestarn lägger snaran, när du minst förmodar faran..." 11 verser. Mamma tyckte att jag bara skulle lära mig första och sista versen. Jag skulle tentera in till flickskolan i maj och eftersom lärokurserna inte stämde överens i stan och på landet, fick jag läsa extra för fröken Jungbeck. Matematiken var inte lika på grund av B-skolsystemet. Förutom föregående psalm hade vi "Upp min tunga att lovsjunga..." 3 verser. Det var ju påsktider.

Tyvär hade min bror och jag med oss påssjuka i bagaget. Vi blev båda sjuka och smittade

naturligtvis ner flera av våra kamrater. Det sågs inte med blida ögon av en del föräldrar. Eftersom jag bodde nära skolan gick jag hem på frukostrasten. Pojkarna tyckte det var roligt att retas och driva med mig. Jag var ju stadsbarn. Gården intill skolan hade tjur, som fick besök av brunstiga kor. Nästan varenda gång en ko kom dit, ropade pojkarna på mig för att jag skulle titta. Men snart ledsnade de för det var ju inget nytt för mig, som vistades på landet varje sommar.

Vårterminen 1940 pågick fram till några dagar före midsommar. Skolan blomstersmyckades. På varje elevs bänk fanns en liten vas med blommor. Runt om i salen fanns kvistar av syren och björk. Jag minns än idag den starka doften. Längst bak satt föräldrarna och vid katedern prästen. Vi hade förhör och framträdde med sång. Till avslutningen hörde att man skulle ha med sig en strut karameller att bjuda skolkamraterna på. Karamellerna köptes hos handlaren August Skoglund. Affären låg inte långt från skolan. Denne August Skoglund blev känd för att han sålde kaffe utan kuponger. Det var kafferansoning. Till att börja med fick barn också kaffekort. Detta togs senare bort. Det var ju inte så många barn som var i behov av kaffe. Mamma utnyttjade mina kuponger på så sätt att hon gav kaffe till syskonen Henny, Ester och Einar och deras gamla mamma Marie. De bodde på ett litet ställe uppe i skogskanten. Här rådde verklig arbetsfördelning mellan syskonen. Einar skötte gården och passades upp av systrarna. Ester skötte hushållet och Henny hjälpte till i ladugården. Här bakades alltid flera sorters kakor och man måste ta av alla. Ester bevakade detta noga och stod alltid vid stolen. Jag fick alltid med mig kakor i ett knyte. I utbyte mot kaffet fick mamma ägg.

Pappa gjorde en speciallåda för att transportera äggen i till Göteborg. Vi skulle ju ha dem med på tåget hem. När vi kom hem, lades äggen i en höganäskruka och över dem hällde man vattenglas. Det blev en slemmig, lutaktig sörja, som täppte till porerna på äggskalerna, så att de konserverades. Det kändes äckligt att stoppa ner handen för att ta upp ett ägg. Krukan förvarades i källarskrubben.

Jag upplevde nog aldrig någon brist på mat. Dels fick vi en del av våra släktingar på landet och dels var Mamma nog fantastisk på att trolla med vad hon hade.

Alla skulle bidra med något för att hjälpa våra inkallade karlar. En sysselsättning var att sticka vantar, sockar och s.k. hjälmskydd. Mestadels samlades kvinnorna hos tant Regina i granngården till stickmöten. Även jag fick sticka. Garnet var grått ullgarn, litet fett och strävt. Det var väl inte alltid så roligt att sitta där bland tanterna och sticka, men kände att man gjorde nytta. När jag tröttnade på stickandet tittade jag i ett stereoskop. Tant Regina hade fått det från Amerika. Ett kort med två likadana bilder sattes i en ram, fäst på en liten stång och med ett handtag, som man höll i. När man tittade i stereoskopet, såg man en bild med vardera ögat. Bilderna sammanföll till en enda och detta gav en djupverkan så att bilden blev tredimensionell.

Mamma och jag fick åka ner till Göteborg ett par dagar i maj, för jag skulle tentera in till flickskolan, Vasa kommunala, på Karl Gustavsgatan. Vi fick pröva i en hel del ämnen, främst i räkning, stavning och högläsning. Högläsningensprovet är det jag minns bäst. Barn har ju lätt att ta till sig dialekter. Vi var väl fem stycken i min grupp. Mina kamrater var ju vana vid göteborgskan och här kom jag och läste på bred västgötska. Jag minns än i dag hur de skrattade åt mig.